

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

ZPM140 PEYZAJ TASARIMI (B)

Giriş

Dr.Öğr.Üyesi Işıl KAYMAZ, Ankara, 2019

Bir sistem olarak peyzaj

- Herhangi bir peyzajın tasarımı, planlaması ve yönetimi; peyzajı bir sistem olarak görmeyi ve anlamayı gerektirir.
- Sistemler parçalarının birbirleri arasında ve içindeki etkileşimle işlev gösterirler.
- Peyzaj tasarımında peyzajı oluşturan parçaların ve bunlara arasındaki ilişkilerin bilinmesi bir gerekliliktir.
- Peyzaj çeşitli ve karmaşık birimlerden oluşur. Bunlar doğal ve/veya kültürel öğeler olabilir.

Bir sistem olarak peyzaj

- Sistemler kuramlarına göre temel olarak iki sistem tipi vardır; dengeli sistemler ve dinamik sistemler.
- Dengeli sistemler yavaş değışirler. Yüksek derecede düzenlidirler. Pozitif geribildirim vardır.
- Dinamik sistemler ise hızlı ve spontan değışen sistemlerdir. Kalıtsal olarak stabil değillerdir.
- Peyzaj tasarımı farklı sistemlere uyum sağlayabilmelidir. Çünkü koşullar olumsuz yönde değıştikçe, sistem dengeliden dinamiğe doğru değışim gösterir.

Peyzaj tasarımı

- Peyzaj tasarımı uyumlu, davet edici, anlamlı, sürdürülebilir ve kendini yeniden yaratan peyzajların yaratılmasıdır.
- Tasarlanan peyzaj zaman içerisinde, bir dizi etkiye cevap olarak değişimler geçirir.
- Yapılı peyzajın karakteri, bir başka deyişle formu, malzemesi, ölçeği, dokusu ve ruhu, bu bir dizi etkiye verilen cevaptır.
- Bu etkileri/güçleri göz ardı eden bir tasarım, sağlığı ve üretkenliği de olumsuz etkiler.

Peyzajı yorumlamak...

- Doğa olarak peyzaj (Romantizm hareketi, 18.yy)
- Habitat olarak peyzaj (insan için «ev»)
- İnsan eseri olarak peyzaj (insan tarafından yaratılan peyzaj)
- Sistem olarak peyzaj (bütüncül bakış)
- Sorun olarak peyzaj (kirlenmiş kaynaklar, kentsel suç, erozyona uğramış araziler vb.)
- Varlık/servet olarak peyzaj (mülkiyet)
- İdeoloji olarak peyzaj (değerlerin, ideallerin, umutların sembolü)
- Tarih olarak peyzaj (doğal ve kültürel olayların dökümantasyonu)
- Yer olarak peyzaj (hissedilen deneyim)
- Estetik olarak peyzaj

Kaynak: Motloch, J.L. 2001. Introduction to landscape design. 2nd Edition. Wiley, USA.

Peyzaj süreçleri

Ekolojik güçler :

- jeolojik süreçler:
  - Tektonik süreçler
  - Hidrolojik süreçler
  - Buzul süreçleri
  - Rüzgar
- toprak oluşumu süreçleri ve
- biyolojik süreçler

Alan ve Baęlam

- Bir bütünü oluşturan öğelerden biri diğerlerinden ayrıştırıldığında bütünlük kaybolur ve o öge tek başına aynı anlamı veya işlevi taşımaz.
- Peyzaj tasarımındaki doğal ve insan yapımı öğelerin birbiri ve çevreleri ile ilişkisinin kurulması ile tasarımın bütünlüğü sağlanır (sistem düşüncesi).
- Tasarımın gerçekleştirileceği alanın ve çevresinin var olan doğal ve kültürel peyzaj özellikleri bu kapsamda iyi değerlendirilmeli ve tasarımın alanla bağlamı kurulmalıdır.
- Çünkü peyzaj birbiri ile bağlantılı sistemlerden meydana gelir.

Alan Analizi

- Tasarımın gerçekleştirileceği alan bir önceki slaytta yer alan nedenlerden dolayı, tasarım öncesi iyi analiz edilmelidir.
- Bu aşama alan analizi ya da bazen peyzaj sörveyi olarak adlandırılır.
- Alan analizi yalnızca alanda var olan doğal ve kültürel peyzaj öğelerinin listelenmesi değil, tasarım doğrultusunda yorumlanması ve incelenmesini de içerir.
- Alanda fiziksel olarak var olan öğelerin yanı sıra alanın tarihi, kullanıcıların demografik yapıları, davranış biçimleri, değerleri, inanışları gibi soyut unsurlar da incelenmelidir.

Alan Analizi

- Topografya peyzajın algılanan görsel karakterini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Topografyaya bağlı olarak tasarımda dikkat edilecek konular, kullanımlar için yer seçimleri vb. belirlenir. Topografya analizinde kotlar, eğim durumu ve şevler mutlaka belirtilmelidir. Alanın doğal topografik yapısına yapılacak her türlü müdahale uygulama masrafını arttıracaktır. Bu nedenle mümkün olduğunca topografya ile uyumlu ya da kazı-dolgu hacminin birbirine yakın olduğu tasarım müdahaleleri tercih edilmelidir.

Alan Analizi

- Kütle-boşluk analizi (şekil-zemin ilişkisi): tasarım alanındaki kütleler, açıklıklar, bunlar arasındaki oransal ve işlevsel ilişkiler irdelenmelidir. Kütlenin hacmi ve kütleler arasındaki açıklıkların oranı açık alanın algılanan kapalılık/açıklık derecesini etkiler.
- Sirkülasyon ağları analizi: Bu analizde alana, alan içinde ya da alan çevresindeki taşıt, bisiklet, yaya hareketini sağlayan yollar ve bağlantılar irdelenir. Alana ulaşım, giriş-çıkışlar irdelenerek tasarım yönlendirilmelidir.

Alan Analizi

- İklim: Bir yerin iklim özellikleri, uzun dönemli hava olaylarının ortalamasını gösterir. Alanda varsa mikroklimatik bölgeler belirlenmelidir. İklim özellikleri dış mekanın kullanım biçimini, işlevini, bitki seçimini etkiler. Aykara göre sıcaklıklar, yağış, nispi nem ve rüzgar verileri irdelenmelidir. Gölge analizi de bu aşamada tasarım açısından yön gösterici olacaktır. En çok kullanılan yöntem en uzun ve en kısa gün tarihleri için Azimuth açısının tasarım alanı için internet kaynaklarından ya da literatürden bulunması ve yapı yükseklikleri dikkate alınarak yapı çevrelerindeki gölge alanlarının belirlenmesidir.

Alan Analizi

- Bitki Örtüsü ve Yaban Yaşamı Varlığı: Bir alanda var olan doğal ve egzotik bitki türleri, dağılımları ve yerleri tespit edilmelidir. Bu bilgi hem tasarımda kullanılacak bitki türlerine ilişkin ön bilgi sağlamış olacak, hem de biyolojik çeşitlilik açısından korunması gereken türler için uygun habitatlar oluşturma, koruma altına alma vb. kararlarda faydalı olacaktır. Ayrıca gerek kentsel gerekse de kırsal alanlarda tasarımın gerçekleştirileceği alanlarda mevcut yaban yaşamı habitatları belirlenerek, canlıların ve türlerin sürekliliği açısından habitatlar dikkate alınmalıdır. Söz konusu habitatlar olduğu gibi korunabilir, onarılabilir, geliştirilebilir ya da tasarımın hedefleri doğrultusunda yeni habitatlar yaratmak gerekebilir.

Alan Analizi

- Su Varlığı ve Hidrojeolojik Yapı: Alandaki mevcut su kaynaklarının varlığı, drenaj durumu, geçirimli bölgeler tasarım öncesi iyi analiz ederek değerlendirilmeli; temiz suyun canlılar için yaşamsal değeri göz önüne alınmalıdır.
- Alan Kullanımı ve Mülkiyet: Tasarım alanı ve çevresindeki mevcut alan kullanımları ve mülkiyet durumları tasarımı yönlendiren temel etmenlerin başında gelmektedir. Alanın tasarım potansiyeli, gerekli işlevlerin belirlenmesi, ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılabilmesi için bu bilgilerin tasarım öncesi elde edilmesi gereklidir.

Alan Analizi

- Sosyal ve Kültürel Yapı: Alandaki ya da çevresindeki mevcut yapıların mimari özellikleri ve tarihçesi, alanın tarihsel süreç içindeki değişimi incelenmelidir. Alanda tarihi ya da kültürel açıdan önemli olan alanlar ya da yapılar belirtilmelidir. Alandaki kullanıcı grupları ve ihtiyaçları ortaya konmalıdır. Kimler bu alanlarda ne yapıyor? Nasıl yapıyor? İhtiyaçları neler? Beklentileri neler? Neler yapılabilir? Bu amaçla kullanıcılarla anket ve sözlü görüşmeler yapılabilir.

Alan Analizi

- Görsel Analiz: Alan içi ve alanın yakın çevresiyle görsel ilişkisi nedir? Görsel kaliteyi olumlu ya da olumsuz etkileyen öğeler ya da durumlar nedir? Örneğin görsel açıdan düzenli bir görünüm ortaya koyan peyzajda gürültünün varlığı görsel kalitenin yeterli düzeyde algılanamamasına neden olur. Görsel peyzajı oluşturan elemanların tanımlanması (doğal elemanlar, kültürel elemanlar gibi) gereklidir. Alanda insanların en çok kullandıkları noktaların belirlenerek, bu noktalarda kullanıcıların görsel peyzaj hakkındaki görüşleri sözlü görüşme ile belirlenebilir.

Alan Analizi

- Aktivite Analizi: Alandaki aktiviteler (kullanımlar) belirlenmeli, gruplanmalı ve pafta üzerinde belirtilmelidir (örneğin eğitim yapıları, kafeterya, araştırma alanları, rekreasyon alanları vb. gibi). Bu alanlara ilişkin durum tespiti yapılmalı; yani mevcut durumlarına ilişkin olumlu ve olumsuz özellikler irdelenmeli, tasarımdaki potansiyelleri değerlendirilerek pafta üzerine yazılmalıdır. Örneğin atıl durumdaki alanların belirlenmesi, onarım gerektiren alanların belirlenmesi, sorunlu sirkülasyon hatları (dar, yetersiz), otopark ihtiyacının belirlenmesi gibi. Bu analiz, alan kullanımı ve mülkiyet analizi ile eş zamanlı olarak yapılabilir.